

Biblioteksplan för Falu kommun 2018–2023

---

1. Inledning

Biblioteksplanen syftar till att utveckla Falu kommuns biblioteksverksamheter. Planen är antagen av kultur- och fritidsnämnden 2018-03-28, barn- och utbildningsnämnden 2018-03-21 och beslutad av kommunfullmäktige 2018-05-17.

Biblioteksplanen har sin utgångspunkt i Falu kommuns vision "Ett större Falun", i folkhälsoprogrammet, landsbygdsprogrammet samt visionens fem övergripande perspektiv:

- Värna demokrati, delaktighet och inflytande.
- Tillgodose behovet av goda uppväxtvillkor för barn och unga.
- Tillgodose behovet av trygghet och välfärd för barn och unga.
- Tillgodose behovet av goda livsmiljöer.
- Främja goda förutsättningar för näringsliv och arbete.

"Ett större Falun" kommunens vision!

Den gemensamma framtidsbilden för kommunens politiska ledning och de 4 200 anställda är att Falu kommun ska växa! Inte bara befolkningsmässigt utan också utbudsmässigt. Variationen i boendemiljöer, arbetstillfällen, kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter ska garantera att det finns något för alla. Via genomtänkt samhällsplanering ska gränserna mellan stad och landsbygd suddas ut. Hållbart är ledordet - både vad gäller miljö, ekonomi som folkhälsa. Detta sammantaget ses som förutsättningar och framgångsfaktorer för långsiktig tillväxt.

För att nå denna vision arbetar Falu kommun sedan några år utifrån värderingarna "enkla att samarbeta med" samt "till nytta för faluborna".

När folk- och skolbibliotek fungerar bra tillsammans så bidrar de starkt till att styrdokumentens mål och visioner uppfylls, särskilt med fokus på demokrati, barn och unga samt attraktiva livsmiljöer.

Skolans roll att främja lärande och individers personliga utveckling till ansvarskännande individer och medborgare¹ ställer höga krav på skolbiblioteken. Ett skolbibliotek som är välintegrerat i den ordinarie undervisningen fungerar som en viktig plattform i arbetet att främja elevers möjligheter att lyckas i samhället, oavsett bakgrund, vilket skapar förutsättningar för att ta emot nya medborgare i Falun.

Nationella och internationella utgångspunkter för kommunernas biblioteksverksamheter finns beskrivet i:²

- Bibliotekslagen (SFS 2013:801)
- Skollagen (SFS 2010:800)
- Skolverkets juridiska vägledning för skolbibliotek (juni 2015)
- Aktuella läroplaner för förskola, grundskola och gymnasieskola
- UNESCO:s och IFLA:s³ folk- och skolbiblioteksmanifest
- FN:s Barnkonvention
- Offentlighets- och sekretesslag (SFS 2009:400, 40 kap, §3)

Regeringen har gett Kungliga biblioteket i uppdrag att formulera en nationell strategi för landets bibliotek. Arbetet inleddes 2015 och ska vara avslutat 2019. En delrapport presenterades i september 2017 och dess slutsatser har arbetats in i denna plan.

---

¹ Läroplan för grundskolan, (2011), Läroplan för gymnasieskolan (2011)

² I kapitel 7 finns förkortade versioner av dessa styrdokument.

³ IFLA = International Federation of Library Associations

Ansvar för genomförande och uppföljning

Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för folkbiblioteken i Falu kommun och barn- och utbildningsnämnden ansvarar för skolbiblioteken på de kommunala grund- och gymnasieskolorna.

Biblioteksplanen följs upp årligen i samband med nämndernas och verksamheternas årsberättelser. Verksamheterna gör årliga aktivitetsplaner med konkreta, mätbara mål.

Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för samordning av utvärdering och revidering av biblioteksplanen vilket görs i samverkan med barn- och utbildningsnämnden. Uppföljning görs årligen i samband med respektive nämnds verksamhetsberättelser. Styrgruppen för biblioteksplanen fortsätter träffas en gång per år under planperioden 2018–2022 för avstämning och uppföljning.

2. Biblioteken i Falu kommun - nuläget

Våra folkbibliotek och skolbibliotek fyller olika syften, har olika mål, olika användargrupper och styrs delvis av olika lagar. Gemensamma är dock själva fundamenten – läsrämjandet, kunskapsförmedlingen och den fria åsiktsbildningen, eller om man så vill, möjligheten att själv få söka information och bilda sig en egen uppfattning. De olika biblioteksformerna kompletterar varandra i det livslånga lärandet och läsandet och i den fria tillgången till kunskap, tankar, information och kultur. Vill samhället ha medborgare som spelar en aktiv roll och som kan utöva sina demokratiska rättigheter behövs riktade satsningar på det livslånga lärandet och läsandet och den fria tillgången till kunskap, tankar, information och kultur.

Folkbiblioteken i Falu kommun

Folkbibliotekens verksamhet riktar sig till alla invånare i kommunen oberoende av personens ålder, språk, utbildning, etnicitet, ekonomi, kön, politisk ståndpunkt, religiös övertygelse eller social status.

Folkbiblioteken i Falun består av sex folkbiblioteksenheter. I Falu centrum finns Falu stadsbibliotek. Kommundelsbiblioteken är placerade i Bjursås, Näs (Hosjö), Svärdsjö och Vika. En mindre bokbuss besöker förskolor på förmiddagarna och kommundelar på eftermiddagar. I tider av minskat antal fysiska biblioteksenheter är målsättningen att ändå ge kommunens invånare så mycket service som möjligt. De två största kommundelsbiblioteken (Bjursås och Svärdsjö) har öppet alla vardagar. Näs och Vika har öppet tre dagar i veckan. Näs erbjuder även så kallad meröppettid vissa tider, då besökaren sköter sig själv i det obemannade biblioteket). De senaste åren har stora satsningar gjorts på digital utveckling med nytt e-bibliotek och nya e-tjänster.

Skolbiblioteken i Falu kommun

Falu grundskola består av 26 kommunala grundskolor med cirka 5000 elever och i de två gymnasieskolorna går cirka 2000 elever. Grundsärskolan och gymnasiesärskolan bedrivs idag i grundskolans och gymnasieskolans lokaler med egen gemensam rektor.

En taxonomi finns för kostnader för sju olika kvalitetsnivåer för skolbiblioteken. De olika nivåerna gäller skolbiblioteksrummet, -medierna och -kompetensen.

För de olika skolformerna finns ett gemensamt bibliotekssystem med gemensam katalog.

Grundskolornas bibliotek

Samtliga skolor inom Falu grundskola har lokaler som benämns skolbibliotek. Några skolor på landsbygden har haft folkbibliotek, i eller i närheten av skolorna, vilka har lagts ner inför 2017. På dessa skolor skall skolbibliotek nu skapas. Skolbiblioteken i Falu grundskola befinner sig i dag i genomsnitt på nivå 3 i Falu skolbiblioteks taxonomi, även om standarden varierar mellan olika skolor. Falu grundskola har många mindre skolor där tillgången till skolbibliotek skiljer sig från tillgången jämfört med större skolor. I dagsläget har ett fåtal högstadieskolor anställda skolbiblioteksansvariga utan annat uppdrag, medan det på övriga skolor finns lärare som har ansvar för biblioteket. Samtliga skolor har en budget avsatt till inköp av medier till skolbiblioteket.

Faluns kommunala grundskolor har tillgång till en samling gruppuppsättningar av skönlitteratur. Samlingen är placerad på Falu stadsbibliotek och medieinköp och -hantering sköts av en assistent som barn- och utbildningsnämnden finansierar.

Enligt en inventering av grundskolebiblioteken som gjordes 2016 finns brister i likvärdighet i skolbiblioteksarbetet både vad gäller biblioteksrummet, medierna och kompetensen. Vad gäller digitalisering av skolbiblioteken har alla skolor tillgång till bibliotekssystem med gemensam katalog men långt ifrån alla har den utrustning som krävs för att hantera detta med full effekt.

Idag finns ansvariga personer på samtliga skolor, men de kan inte ses som kollegor med särskild kompetens inom medie- och informationskompetens, MIK. Ingen av Falu grundskolas biblioteksansvariga har bibliotekarieexamen eller motsvarande.

Gymnasieskolornas bibliotek

I Falu kommun finns det idag två kommunala gymnasier. Lugnetgymnasiet och Kristinegymnasiet. Hit hör även gymnasiesärskolan. Skolorna erbjuder både praktiska, yrkesförberedande och högskoleförberedande program.

Alla kommunala gymnasieskolor i Falun har anställda bibliotekarier som arbetar heltid på skolbiblioteken. Idag uppnår Falu gymnasieskola nivå 7 på den för Falu skolbibliotek framtagna taxonomin.

3. Utmaningar för biblioteken nationellt och i Falun

Man kan konstatera att bibliotekens utmaningar under de senaste åren till stor del kommit att präglas av att fysisk tillgänglighet till samhällsservice har minskat för invånarna. Oavsett om det gäller de digitala tjänsternas framväxt, den minskande läskunnigheten eller bristen på neutrala samlingsplatser har biblioteken tagit ett stort ansvar. En del av detta har med tiden kommit att bli resurskrävande uppgifter för biblioteken. Social oro i kombination med samhällstjänster som försvinner är inget enskilt biblioteksproblem men har stor påverkan på biblioteket som ett offentligt rum.

Utvecklingen kring digitalisering av tjänster har ökat i en takt som varit svår att matcha för biblioteksbranschen. De egna e-tjänsterna och e-medierna har inte varit något problem men samhällets snabba övergång till digital hantering av tjänster som tidigare sköttes via telefon eller på plats i en fysisk lokal har gjort att många människor inte hunnit med i utvecklingen. Den digitala klyftan har vidgats. Biblioteken har kommit att bli den instans dit folk vänder sig för att få vägledning och praktisk hjälp med allt från ren hårdvara till att tolka och förstå det innehåll och de tjänster de förväntas ta till sig via nätet.

Läsförmågan sjunker i vårt samhälle och socioekonomiska faktorer får en allt större betydelse för människors läsvanor och biblioteksanvändning. Förmågan att läsa är avgörande för människors möjligheter att aktivt delta i samhällslivet och utöva sina demokratiska rättigheter. Biblioteken behöver möta detta med att utveckla sitt arbete med läsförmedling. Att främja läskunnighet och läsförståelse är sedan länge bibliotekens fundament. Att göra läsare av människor handlar numera också lika mycket om vikten av att bli medie- och informationskunnig.

Med detta menas att kunna finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och kontexter. Färdigheter som du behöver för att kunna vara en aktiv medborgare i dagens samhälle. Utan medie- och informationskunnighet ökar riskerna för att hamna i det som benämns som "digitalt utanförskap".

Parallellt med digitaliseringen av samhället finns ett stort behov av att mötas. Att mötas i levande livet. Att få debattera och nätverka. Att få ta del av utställningar och föreläsningar. Att få låna böcker och film. Att få samtala på sitt eget eller på sitt nya språk. Folkbiblioteken är idag det enda offentliga utrymme som är öppet för alla.

De äldre i samhället blir fler, vilket innebär ökad efterfrågan på folkbibliotekets service och kulturella aktiviteter. Det ökade antalet medborgare med annat modersmål än svenska kräver ytterligare anpassning av medier och service.

Falu kommun består av en tätort som omges av några mindre serviceorter. Dessa ska tillsammans ge service till den omkringliggande landsbygden. Här finns en utmaning i förmågan att upprätthålla lokal service i de olika kommundelarna.

Skolan ansvarar för att ge eleverna likvärdiga förutsättningar att nå läroplanens mål och stimulera deras läs- och kunskapsutveckling. Kungliga biblioteket har publicerat en rapport⁴ med uppgifter från skolbibliotek med utbildade bibliotekarie som är öppna minst 20 timmar per vecka. Rapporten visar att dessa bibliotek bidrar till att ge eleverna nivåanpassat material för skolarbetet samt utbildning i källkritik och informationsökning. Flertalet skolbibliotek gör även insatser för elever med läsnedsättning och för elever med annat modersmål än svenska. Skolbibliotek är särskilt viktiga för de grupper som prioriteras i kommunerna och i bibliotekslagen. Rapporten visar att elever i Sverige inte har likvärdig tillgång till skolbibliotek som en pedagogisk resurs. De svårigheter som lyfts fram är att det finns för få bibliotekarie på skolbiblioteken och att skolledare och pedagoger saknar kunskap om skolbibliotek. Skolbibliotekariens roll förändras i och med skolans digitalisering. Rollen ska ses som en kollega i lärarkollegiet med särskild kompetens inom medie- och informationskunnskap⁵, vilket är av särskild vikt när skolans tillgång till information finns mer på internet än i tryckt litteratur. En utmaning är att tillhandahålla samma kompetens oavsett skolans storlek.

För skolbiblioteken i Falu kommun finns samma utmaningar som rapporten visar för hela riket. Skollagen reglerar att det ska finnas ett rum som benämns skolbibliotek, men där stannar kravet. Kostnaderna för skolbiblioteken konkurrerar med övriga kostnader inom skolan, vilket får till följd att skolledarna behöver förstå och kunna motivera skolbibliotekets värde för elevernas kunskapsinhämtning och därtill måluppfyllelse. I Falun är kunskapen om skolbibliotekens och skolbibliotekariernas ändrade roll i digitaliseringens tidevarv ännu inte så uppmärksammat att skolledarna fått tillräckligt stöd för att kunna utveckla och prioritera skolbiblioteken. Skolbibliotekarien ses inte i tillräcklig utsträckning som en kollega som är med redan i planeringen av undervisningen med sin kompetens inom medie- och informationskompetens (MIK) och källkritik.

4. Målbilder för biblioteken 2023

Gemensam målbild för alla bibliotek

Biblioteken i Falu kommun är aktiva aktörer i det demokratiska samhället och tar ställning för demokrati, yttrandefrihet, informationsfrihet och fri åsiktsbildning. Genom att erbjuda ett utbud av medier, tjänster och programverksamhet som präglas av allsidighet och kvalitet, ger biblioteken faluborna förutsättningar för att kunna vara aktiva deltagare i demokratin. Deras eget fria kunskapsökande och åsiktsbildning stöttas. Faluborna upplever sina bibliotek som angelägna mötesplatser där det finns plats för samtal på djupet och på bredden om frågor som berör. Det är högt i tak med ett respektfullt samtalsklimat där även det obekväma och kontroversiella ryms.

Falu kommun erbjuder invånarna likvärdiga och tillgängliga bibliotek som är lätta att använda både fysiskt och digitalt. Alla kan ta del av litteratur, medier och aktiviteter oavsett ålder, språk eller funktionsvariationer. Särskild uppmärksamhet ägnas åt att underlätta för personer med annat modersmål än svenska att använda biblioteket och dess tjänster.

Det finns en väl fungerande samverkan mellan folkbibliotek, förskolor, grundskolor, gymnasieskolor och skolbibliotek. Alla bibliotek arbetar aktivt för att främja barns och ungas läs- och kunskapsutveckling.

Invånarnas behov ger tydliga avtryck i verksamheterna, särskilt de ungas idéer. Allt fler använder allt oftare bibliotekens ökade utbud av tjänster och det uppstår intressanta möten mellan människor med olika bakgrunder och erfarenheter.

Målbild för folkbiblioteken

Folkbiblioteken i Falu kommun verkar för ett långsiktigt hållbart samhälle och bidrar till att minska ojämlikhet och skillnader i människors möjlighet att vara delaktiga i samhället. Folkbiblioteken stimulerar läslust, bildning och demokratiska samtal, bidrar till höjd kunskapsnivå och verkar för ökad folkhälsa. Här möter faluborna varandra i fria, öppna samtal där åsikter kan dryftas och idéer prövas.

⁴ Skolbibliotek som pedagogisk resurs. Rapport från Kungl. biblioteket (2016).

⁵ Skolverket, (2014)

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/resurser-for-larande/skolbibliotek/sa-gor-andra/entillen/skolbibliotekariens-roll-nar-alla-har-varsin-dator-1.222036>

Folkbiblioteken i Falu kommun är flexibla och lyhörda inför falubornas förändrade behov och omprioriterar och anpassar arbetssätten efter dessa.

Biblioteken är självklara platser för människors fritid. På biblioteken finns plats för kulturupplevelser av olika slag och skönlitteraturen har en särskild ställning. Uppdraget att främja demokrati och fri åsiktsbildning genomsyrar folkbibliotekens programverksamhet, tjänster och mediearbete.

Biblioteken i Falu kommun är till för alla och prioriterar särskilt barn och unga, personer med funktionsnedsättning, personer med annat modersmål än svenska och Sveriges nationella minoriteter. Litteratur erbjuds i de format och på de språk invånarna talar och läser.

Folkbiblioteken i Falu kommun är trygga och säkra platser för både besökare och personal.

På folkbiblioteken kan faluborna känna sig trygga med att deras användning av bibliotekets tjänster inte innebär intrång i den personliga integriteten genom att andra får åtkomst till känslig information.

Folkbiblioteken medverkar aktivt i regionala och nationella bibliotekssamarbeten och delar kompetenser, erfarenheter och medier med andra bibliotek för att kunna använda gemensamma resurser bättre, få tillgång till nya kunskaper och dela goda exempel.

Målbild för skolbiblioteken

I Falu kommun har eleverna i Falu grundskola och Falu gymnasium en likvärdig tillgång till skolbibliotek oavsett på vilken skola de går. De har tillgång till skolbibliotekens samlade mediebestånd, till skolbibliotekens databaser och de har tillgång till digitala enheter för att kunna hantera digitala medier. Alla elever har fått en introduktion till sitt skolbibliotek så det vet hur de ska använda det. På så sätt främjas deras läsning och en likvärdig digital kompetens erhålls.

Skolornas bibliotek är väl integrerade resurser i det pedagogiska arbetet. De erbjuder en funktionell studiemiljö för enskilda elever och för grupper. Samarbetet mellan pedagoger och bibliotekarier utgår från gemensam planering och gemensamma mål. Skolbiblioteken medverkar till att eleverna får likvärdiga förutsättningar att nå målen för skolarbete, oavsett skola och bakgrund. Biblioteken är tillgängliga för elever och pedagoger. Centralt för skolbibliotekens arbete är MIK⁶ som syftar till att stärka elevernas medie- och informationskunnighet.

Litteratur och information erbjuds i de former den enskilda eleven behöver. Bibliotekarier och pedagoger arbetar tillsammans med att stimulera elevens läs- och kunskapsutveckling. Skolornas bibliotek bidrar till att enskilda individer utvecklas till välinformerade samhällsmedborgare och nyfikna läsare.

Alla grundskolenheter inom kommunen uppnår minst nivå 4 i taxonomin för Falu skolbibliotek. Gymnasiebiblioteken inom kommunen bibehåller nivå 7 i taxonomin.

5. Strategi 2018–2023

Gemensam strategi för alla bibliotek

- Folkbibliotek, skolbibliotek, förskolor och skolor samverkar aktivt kring aktiviteter som stärker barns och ungas läs-, skriv- och kunskapsutveckling och upprättar handlingsplaner för detta. Tillräckliga resurser finns för att möjliggöra samverkan.

---

⁶ Medie- och informationskunnighet (MIK) är ett samlingsbegrepp och ramverk som tagits fram av Unesco för att fånga kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna vara aktiva medborgare i dagens samhälle. Hit hör bl.a. att kunna söka information, att bedöma den kritiskt, att förstå hur medier fungerar, att själv kunna publicera sig, att kunna delta i de demokratiska processerna och ta plats i det offentliga rummet. MIK inkluderar tidigare begrepp som digital kompetens och informationskompetens. [<http://www.skolverket.se/skolutveckling/resurser-for-larande/skolbibliotek/sa-gor-andra/entillen/digi-1.243597>]

Strategi för folkbiblioteken

- Folkbiblioteken utvecklar taxonomier inom områdena läsfrämjande och digital delaktighet för att tydliggöra ambitionsnivåer och resurstilldelning.
- Meröppet införs på kommundelsbiblioteken.
- Folkbiblioteken samverkar med många olika aktörer, för att kunna erbjuda fler aktiviteter för alla – särskilt för barn och unga - med inriktning på läsning och skönlitteratur.
- Folkbiblioteken medverkar i Länsbibliotek Dalarnas regionala samarbeten, projekt och kompetensutveckling samt i det nationella bibliotekssamarbetet.
- Folkbiblioteken utvecklar arbetssätt för att öka närvaron och delaktigheten i lokalsamhället.
- Folkbiblioteken utvecklar miljöer och arbetssätt för att prioritera barn och unga i verksamheten.
- Folkbiblioteken utvecklar arbetet med medier, tjänster och programverksamhet så att de uppfyller bibliotekets demokratiska uppdrag.
- Folkbiblioteken gör en åtgärdsplan på kort och lång sikt för att säkerställa tillgänglighet i lokalerna, verksamheten, information och kommunikation.
- Biblioteken i Falu kommun utarbetar handlingsplaner för ökad trygghet i bibliotekslokalerna.
- Folkbiblioteken utvecklar arbetssätt kring de digitala tjänsterna som gör det möjligt för besökarna att på ett säkert och tryggt sätt använda bibliotekens digitala resurser utan att oroas över informationsläckage, övervakning och datastöld.
- Folkbiblioteket utarbetar handlingsplaner för ökad tillgänglighet.

Strategi för grundskolornas bibliotek

- Barn- och utbildningsförvaltningen tillsätter en samordnande resurs centralt för kommunens skolbibliotek inom den kommunala grundskolan
- Andelen personal med adekvat kompetens ska lägst motsvara nivå 4 i Falu kommuns taxonomi för skolbibliotek

Rummet

- Samtliga skolor har ett rum som benämns skolbibliotek, som är tillgängligt för alla elever
- Rummet är utformat för att främja elevernas kunskapsinhämtning och lärande, samt stimulera till läsning
- Samtliga skolbibliotek har adekvat utrustning

Medierna

- Samtliga skolor erbjuder medier anpassade efter skolans och elevernas aktuella behov
- Samtliga skolor använder aktuellt system för mediehantering

Kompetens

- Skolbiblioteksansvariga har adekvat kompetens inom MIK, bibliotekskunskap, läsfrämjande pedagogik samt hantera aktuellt system för mediehantering

Strategi för gymnasieskolans bibliotek

- Andelen fackutbildad personal ska lägst motsvara nivå 7 taxonomin inom gymnasieskolan

Rummet

- I samverkan med skolledning och skolans pedagoger utforma biblioteket till en funktionell studiemiljö.
- Att erbjuda tillgänglighetsanpassade lokaler oavsett funktionsvariationer.

Medierna

- Erbjuder eleverna ett bestånd som är tillgängliga för alla, oavsett elevens funktionsvariationer eller språkbakgrund.
- Ett brett utbud av aktuella medier i olika format. För att främja läsning och bidra till elevernas studier.

Kompetens

- Att använda sig av den framtagna taxonomin för skolbibliotek för Falu kommun som omfattar arbetssätt och samarbetsformer mellan pedagoger och bibliotekarier samt en plan för elevernas utbildning i bibliotekskunskap och källkritik.

6. Bibliotekens nationella och internationella styrdokument

Bibliotekslagen (SFS 2013:801)

Utdrag ur Bibliotekslagen:

Ändamål

2 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Prioriterade grupper

4 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information.

5 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,
2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och
3. lättläst svenska.

Folkbibliotek

6 § Varje kommun ska ha folkbibliotek. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.

7 § Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur. Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

8 § Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar

Skollagen (SFS 2010:800)

Utdrag ur Skollagen, kapitel 2:

35 § För utbildningen ska de lokaler och den utrustning finnas som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas.

36 § Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek.

Sammanfattning av skolverkets juridiska vägledning för skolbibliotek (juni 2015)

Skolbiblioteken är en del av det allmänna biblioteksväsendet. Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Detta regleras i skollagen och bibliotekslagen. Kravet på att elever ska ha tillgång till skolbibliotek gäller för såväl offentliga som fristående skolor.

I skollagen finns ingen definition av begreppet skolbibliotek, men i förarbetena till lagen förklaras att det vanligtvis avser "en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande." Skolinspektionen har förtydligat att skolbibliotekets innehåll ska vara anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

Huvudmannen ansvarar för att eleverna har tillgång till skolbibliotek. Av läroplanerna för förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola samt fritidshem framgår att även rektorn har ett särskilt

ansvar för skolans arbetsmiljö. Den ska ”utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel.” Enligt läroplanen för gymnasieskolan har rektorn ett särskilt ansvar för att ”utbildningen utformas så att eleverna, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, får tillgång till handledning och läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bl.a. bibliotek, datorer och andra tekniska hjälpmedel.”

UNESCO:s och IFLA:s riktlinjer för folk- och skolbibliotek

Unesco och IFLA har utarbetat ett Folkbiblioteksmanifest och ett Skolbiblioteksmanifest, för att markera bibliotekens betydelse för individen och samhället.

Ur Folkbiblioteksmanifestet

Frihet, välfärd, jämlikhet och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden. De kan bara förverkligas genom välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därmed spela en aktiv roll i samhällsutvecklingen. Folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället.

Svenska Uneskorådet, verksamt inom Utbildningsdepartementet, har i sin skriftserie publicerat folkbiblioteksmanifestet. Den svenska regeringen har därmed uttryckt sitt stöd för Unescos rekommendationer.

Ur Skolbiblioteksmanifestet

Skolbiblioteket förmedlar kunskap och tankar som är grundläggande i ett informations- och kunskapsamhälle. Skolbiblioteket ger eleverna de färdigheter som behövs för ett livslångt lärande. Det ger dem möjlighet att utveckla sin inlevelseförmåga för att de ska kunna ta sitt ansvar som medborgare.

Även skolbiblioteksmanifestet har publicerats i Svenska Uneskorådets skriftserie, vilket betyder att regeringen ställt sig bakom även denna rekommendation.

FN:s Barnkonvention

- Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- Barnets bästa ska alltid komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet.
- Varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas.
- Varje barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne.

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

40 kap. Sekretess till skydd för enskild hos övriga myndigheter och i övriga verksamheter.

Biblioteksverksamhet

3 § Sekretess gäller i biblioteksverksamhet för uppgift i register om en enskilds lån, reservation eller annan form av beställning och för uppgift om en enskilds användning av informationsteknik, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör eller någon närstående lider men. För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år. Lag (2017:1076).

Bilagor:

1. Taxonomi för Falu skolbibliotek
2. Begreppsordlista

Taxonomi för Falu skolbibliotek

Skolans värld är mångfacetterad och inom denna finns det skolbibliotek av olika slag. Likt andra bibliotek söker de rymma människans samlade kunskap inom vitt skilda ämnen samt hennes tankar, känslor och frågor inför livet och omvärlden men fokus riktar sig *bara* mot det växande barnet - från den första skoldagen till den sista. Detta innebär ett särskilt ansvar och ställer höga krav på utveckling.

Skolbiblioteken styrs ytterst av skollagen, bibliotekslagen och skolformernas läroplaner. Alla kommuner ska ge sina elever tillgång till skolbibliotek. Skolinspektionen bedömer idag att detta sker när verksamheten:

- finns i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda den som en del av elevernas utbildning för att bidra till att nå målen för denna.
- omfattar facklitteratur och skönlitteratur, informationsteknik och andra medier.
- är anpassad till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

Skolbiblioteken har två oskiljaktiga dimensioner, dels det fysiska dels det digitala, och har två centrala uppdrag. Det ena uppdraget, att främja språkutveckling, handlar till stor del om att inspirera till läsning av flera typer av innehåll - såsom text, ljud och film, samt tillgängliggöra dessa på olika sätt, till exempel genom tryckta böcker, ljud- och talböcker, e-böcker, strömmande media. Det andra, att sprida medie- och informationskunnighet (MIK), handlar om att erbjuda verktyg och tillsammans med pedagoger utveckla strategier hos eleverna för att hantera den digitala vardagen utifrån främst ett källkritiskt perspektiv. I grunden för båda uppdragen ligger att skolbiblioteken ska välkomna och uppmärksamma alla elever; att få dem att växa.

Både internationell och svensk forskning visar att skolbibliotek kan gynna kunskapsutvecklingen i olika skolämnen och på olika stadier i utbildningen. Där verksamheterna verkligen får genomslag i lärandet används de medvetet och regelbundet av pedagoger i nära samarbete med ansvarig personal och under aktiv ledning av skolledare.

För Falu kommun har vi tagit fram en taxonomi som beskriver olika skolbiblioteksnivåer. Denna omfattar sju nivåer där delarna rummet, medierna och kompetensen samspelar med varandra. Taxonomin ligger till grund för vårt politiska beslut om en lägstanivå för kommunens skolbibliotek men detta hindrar inte att enskilda skolor kan välja en högre nivå. Det politiska beslutet ska snarare garantera likvärdighet, vara ett stöd för rektor och stimulera till utveckling. Detsamma gäller de konkreta målen för kommunens prioriterade utvecklingsområden.

Taxonomi

Nivå	Rummet	Medierna	Kompetensen	Kostnaden
7 Det optimala skolbiblioteket	Varje skolbibliotek är tillgängligt med adekvat personal alla och hela skoldagar	Alla elever och all personal använder skolbibliotekets medier i lärandet	Alla elever och all personal använder skolbibliotekets personal som en resurs i lärandet	6 999 000 kr (medier x 3 + utrustning x 1 + 1100 % personal)
6 Fokus på skolbibliotek	Skolbiblioteket är centralt placerat inom skolenheten	Skolbiblioteket förvärvar medier enligt en medieplan	Fackutbildad personal ansvarar för skolbiblioteket	6 681 000 kr (medier x 2 + utrustning x 1 + 1100 % personal)

5 Samverkan runt lärandet	Elever och pedagoger använder skolbibliotekets lokaler och utrustning i lärandet	Skolbiblioteket samverkar med olika aktörer för att tillhandahålla medier för elevernas behov	Flera kompetenser samarbetar med skolbibliotekets personal runt elevernas lärande	2 781 000 kr (medier x 2 + utrustning x 1 + 350% personal)
4 Anpassat efter eleverna	Skolbibliotekets lokaler, öppettider och utrustning är anpassat efter elevernas behov	Skolbiblioteket förvärv och lånar ut medier som är anpassade efter elevernas behov i olika format och genrer	Personal med rätt kompetens ansvarar för skolbiblioteket	2 781 000 kr (medier x 2 + utrustning x 1 + 350% personal)
3 Samordnande resurs för likvärdighet och utveckling	En samordnande resurs för skolbibliotek ansvarar för att utveckla lokaler och utrustning	En samordnande resurs för skolbibliotek ansvarar för att utveckla medieförsörjningen	En samordnande resurs för skolbibliotek ansvarar för kompetensutveckling med anknytning till skolbibliotek	1 813 000 kr (medier x 1 + utrustning x 1 + 225 % personal)
2 Viss tillgång till lokal med medier	Lokal med varierande öppettider som har utrustning för att ge service till eleverna	Kontinuerligt förvärv av nya titlar, främst böcker	Det finns personal som ansvarar för lokalen	1 293 000 kr (medier x 1 + utrustning x 1 + 125 % personal)
1 Minimal tillgång till lokal med medier	Lokal med varierande öppettider som saknar utrustning för att ge service till eleverna	Bestånd av främst böcker, men avsaknad eller sporadiskt förvärv av nya titlar	Det saknas personal som ansvarar för lokalen	0 kr

Skolbibliotek Service Medier Samordnande resurs Fackutbildad Rätt kompetens Medieplan Flera kompetenser

Lokal som är tillgänglig hela skoldagen med ett elevanpassat mediebestånd
Till exempel it-utrustning för lån och återlämning av medier
Till exempel tryckt och digital litteratur, ljud- och talböcker, film och databaser
Fackutbildad personal med övergripande ansvar för utveckling och likvärdighet
Högskoleutbildning i biblioteks- och informationsvetenskap eller bibliotekarieexamen eller fristående kurser som leder till föregående examina
Pedagogisk kompetens samt kompetens inom språkutveckling och/eller MIK
Plan över nyförvärv utifrån aktuella styrdokument samt skolans behov
Till exempel lärares och specialpedagogers kompetens

Ekonomisk kalkyl

För varje nivå i taxonomin har det totala investeringsbehovet i personal, medier och utrustning uppskattats. Den ekonomiska kalkylen gäller dock bara grundskolan eftersom bedömningen är att gymnasieskolans bibliotek redan befinner sig på de högre nivåerna i taxonomin och därför saknar större investeringsbehov. I kalkylen ingår heller inte biblioteksdatasystem, lokaler och möbler. Skolan betalar nämligen redan för ett biblioteksdatasystem och möblerade bibliotekslokaler finns i regel också på skolorna vilket därmed inte lär avgöra det politiska valet av nivå.

Det är också värt att påpeka att kalkylen utgår från att det idag helt saknas kostnader för personal vilket inte stämmer. Den främsta anledningen till det är att kommunen saknar en helhetsbild av personalläget samt att villkoren för personalen varierar starkt. Kostnaden för personal bygger på vad en lärare i genomsnitt tjänade 2016 i Dalarna, det vill säga 30 900 kronor, samt antagandet att ett lämpligt antal elever per tjänst är 500 stycken. När det gäller kostnaden för medier inom varje nivå är denna beräknad på grundskolans genomsnittliga biblioteksanslag under 2016.

Kostnadsökningen för skolbiblioteken kan sägas bli kostnaden för nivå 3-7 (beroende på vilken nivå som väljs) minus kostnaden för nivå 2.

Exempel: Valet av nivå hamnar på nivå 6. Därmed blir den faktiska kostnadsökningen 6 681 000-1 293 000=5 388 000kr/år (2016 års nivå)

Utrustning

Artikel	Pris i kronor	Antal grundskolor	Summa i kronor
Pc	10 000	25	250 000
Handskanner	3 000	25	75 000

Medier

Grundskolan 2016

Medieanslag per elev i kronor	Antal elever	Ungefärlig summa i kronor
58,5	5441	318 000

Personal

Grundskolan

Tid i procent för verksamhetsansvar per tjänst	Kostnad för en tjänst inklusive sociala avgifter	Summa i kronor utifrån föregående parametrar	Antal grundskolor	Summa i kronor
5	520 000	26 000	25	650 000
10	520 000	52 000	25	1 300 000
50	520 000	260 000	25	6 500 000
100	520 000	520 000	25	13 000 000

Samordnare för skolbiblioteken

Tid i procent per tjänst	Kostnad för en tjänst inklusive sociala avgifter	Summa i kronor utifrån föregående parametrar	Antal grund- och gymnasieskolor	Ungefärlig summa i kronor per skola
100	520 000	520 000	27	19 300

Begreppsordlista

Adekvat kompetens	Kompetens anpassad till skolbibliotekariens roll i dagens och framtidens samhälle i form av medie- och informationskunnighet (MIK)
Fackkompetens	Person med utbildning i biblioteksvetenskap
Medie- och informationskunnighet	<p>Samlingsbegrepp för de kompetenser som gör att människor kan hantera, värdera och analysera det informationsflöde som förekommer via olika medietyper</p> <p>MIK handlar om att</p> <ul style="list-style-type: none"> • förstå mediers roll i samhälle • kunna finna, analysera och kritiskt värdera information • själv kunna uttrycka sig och skapa innehåll i olika medier
Medier	Fysisk och virtuell skönlitteratur, facklitteratur och databaser
Meröppet	En funktion som gör det möjligt för användare att komma in på biblioteket även när personal inte är på plats, ofta via bibliotekskortet.
Pedagog	Lärare, specialpedagog och fritidspedagog
Programverksamhet	De föreläsningar och andra arrangemang som biblioteken anordnar i sina lokaler.
Skolbibliotek	En fysiskt och ett virtuellt rum där medier och litteratur finns för läsning, upplevels och inläring
Taxonomi	Hierarkiska nivågrupperingar. Varje nivå i en taxonomi beskriver vad det är tänkt att man ska uppnå och bygger på att underliggande nivåer är helt uppfyllda.